

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 8/3 2019 s. 1385-1401, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

ESKİŞEHİR İLİ BALKAN MUHACİR AĞIZLARI VE KARAKTERİSTİK ÖZELLİKLERİ*

Songül İLBAŞ**

Geliş Tarihi: Mayıs, 2019

Kabul Tarihi: Ağustos, 2019

Öz

En eski dil özelliklerini ve unutulmuş söz varlığı öğelerini barındırması açısından diller için büyük öneme sahip olan ağızlar, dil araştırmaları kapsamında pek çok çalışmaya zemin oluşturmuştur.

Eskişehir ili, farklı etnik kökene sahip toplulukların bir arada yaşadığı bir ildir. Bu çalışmada Eskişehir'e farklı tarihlerde göç etmiş Balkan muhacirlerinin ağız özellikleri incelenmiştir. Bulgaristan, Yunanistan ve Romanya muhacirlerinin yaşadığı yerleşim birimlerinden derlemeler yapılmıştır. Bu derlemeler "Eskişehir İli Dil Atlası" adlı ve 112K405 numaralı TÜBİTAK projesi kapsamında yapılmış ve bu proje ile Eskişehir'de Balkan muhacirlerinin bulunduğu yerleşim yerlerinin tamamı belirlenmiştir. Çalışmada kullanılacak metinler bahsi geçen proje kapsamında hazırlanan "Eskişehir İli Balkan Muhacir Ağızları" başlıklı yüksek lisans tezinden alınmıştır. Bu metinler aracılığıyla muhacir ağızlarının sesbilgisi, biçimbilgisi ve söz varlığı özellikleri ile ilgili tespitler yapılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Eskişehir, Türkiye Türkçesi ağızları, Balkan muhacirleri, muhacir ağızları.

BALKAN IMMIGRANT DIALECTS OF ESKİŞEHİR AND CHARACTERISTIC FEATURES

Abstract

Dialects that is very important for languages in terms of containing the oldest features and forgotten vocabulary items have formed basis for many researches about language.

Eskişehir is a province where many ethnic groups live together. In this study, dialect features of Balkan immigrants who immigrated to Eskişehir at different dates were searched. Some collations were made from the settlements Balkan immigrants from Bulgaria, Greece and Romania were living. These collations were made within the scope of the TÜBİTAK project named "The Language Atlas of Eskişehir" and numbered 112K405 and all Balkan immigrant settlements were determined with this project. The texts will be used at this study were taken from the master thesis named "Balkan Immigrant Dialects of Eskişehir" prepared within the scope of the project mentioned above. Determinations about phonological, morphological and vocabulary features of immigrant dialects have found by these texts.

Keywords: Eskişehir, Turkish dialects, Balkan immigrants, immigrant dialects.

* Bu makale, yazarın Prof. Dr. Erdoğan BOZ danışmanlığında hazırladığı "Eskişehir İli Balkan Muhacir Ağızları" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Öğr. Gör. Dr.; Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, songulilbas@gmail.com

1. Giriş

Dil araştırmalarının temel amaçlarından biri dillerin kaybolan özelliklerini ve söz varlığı ögelerini ortaya çıkarmaktır. Bunu yaparken dil araştırmacılarının başvuracağı ilk kaynaklardan biri elbette ağızlardır çünkü ağızlar, dilin hızlı ve sürekli değişimine bir nebze de olsa karşı duran yapılardır. lnl dilde ortak bir dil kullanma eğiliminin de etkisiyle hızlı bir şekilde kaybolan özellikler ağızlarda uzun yıllar varlığını devam ettirebilir. Gemalmaz'ın da belirttiği gibi "Bir dilin evrim tarihini yazacak olan dil bilgini için ağız araştırmacılarının derleyip değerlendirdiği malzeme kadar değerli bir diğer canlı kaynak düşünülemez." (1989, s. 7).

Ağızlar, dil araştırmaları için önemli bir kaynaktır ancak gelişen teknolojiye ve değişen yaşam koşullarına bağlı olarak ağız araştırmaları da giderek zorlaşmaktadır. Őehir merkezlerinde yaşayanlar çoğunlukla ağız özelliklerini yitirmiştir. Köylerde ise nüfus oldukça düşüktür. Bunun yanında Őehirde veya köyde hemen her evde bulunan bilgisayar ve televizyon gibi teknolojik aletler de ağız özelliklerini yok etmektedir. Eğitim düzeyinin artması, iletişimin kolaylaşması, kırdan kente g gibi etkenler de ağızları etkilemektedir.

Teknolojinin ağızlar üzerindeki olumsuz etkisinin yanında olumlu etkilerinden de bahsetmek gerekir. Teknolojik araçlar sayesinde ağız araştırmaları daha hızlı ve kolay bir şekilde yapılabilmektedir. Eskiden derleme yapmak için kırsal bir bölgeye ulaşmada, derlemeleri kayıt altına almada ve kayıtların transkripsiyonunu yapmada yaşanan zorlukların bugün büyük lde ortadan kalkması teknoloji sayesinde olmuştur.

Türkiye'deki Balkan muhacirleri ile ilgili ve bazı bölgelerde konuşulan muhacir ağızlarıyla ilgili çalışmalar yapılmıştır ancak Eskişehir'de önemli bir sayıda muhacir bulunmasına rağmen bunların ağız özellikleri araştırılmamıştır. Eskişehir hem yerli ağızlar hem de muhacir ağızları ile ilgili çalışmalar için hl bakir bir yöredir (Boz ve Günay Aktaş, 2013, s. 2). Bununla birlikte yukarıda bahsedilen proje kapsamında Eskişehir ili ağızları üzerine üç yüksek lisans bir de doktora tezi hazırlanmıştır. Bunlar; Eskişehir İli Manav Ağızları (Doğru, 2017), Eskişehir İli Türkmen Ağızları (Yıkımsı, 2015), Eskişehir İli Yörük Ağızları (Sert, 2015) ve Eskişehir İli Balkan Muhacir Ağızları (İlbaş, 2015) başlıklı tezlerdir. Ayrıca Doğru (2017) ve Sert (2018) Eskişehir'in yerli ağızlarından Manav ve Yörük ağızlarıyla ilgili makale düzeyinde çalışmalar da yapmışlardır. Bunların dışında Eskişehir'de konuşulan Kırım Tatar ağzı, Kazan Tatar ağzı, Nogay Tatar ağzı ve Karaçay-Malkar ağzı ile ilgili farklı çalışmalar vardır (geniş bilgi için bk. zkan, 1997; Kırımlı, 2012; Boz, Günay Aktaş, Doğru ve İlbaş, 2013; Boz, 2016; Boz ve Günay Aktaş, 2016). Hemen belirtelim ki bunlardan önce Eskişehir'deki ağız özellikleriyle ilgili ilk olarak Caferoğlu (1950) alışmıştır.

Eskişehir, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan Cumhuriyet Dönemine kadar önemli sayıda dış göç almıştır. Birçok yerden dış göç almasına rağmen göçlerin büyük bir bölümü Bulgaristan, Yunanistan ve Romanya'dan olmuştur. Prof. Dr. Erdoğan BOZ'un yürütücülüğünü yaptığı TÜBİTAK destekli "Eskişehir İli Dil Atlası" projesi sayesinde Eskişehir'de Balkan muhacirlerinin azınlık veya çoğunluk olarak bulunduğu bütün yerleşim yerleri belirlenmiş ve muhacirlerin çoğunluk olduğu yerleşim yerlerinin tamamından derlemeler yapılmıştır. Bununla birlikte Eskişehir'in merkez mahalleleri ve ilçe merkezlerinden derleme yapılmamıştır. Buna göre Eskişehir'in 61 köyünde Balkan muhacirleri çoğunluktadır. Adı geçen proje kapsamında hazırlanan "Eskişehir İli Balkan Muhacir Ağızları" başlıklı yüksek lisans tezinde de kullanılan metinler, sesbilgisi, biçimbilgisi ve söz varlığı açısından incelenmiştir. Metinlere ve satırlara numaralar verilmiş ve metinler iki alt ağız bölgesine ayrılmıştır. Bu numaralar tezdeki şekliyle örneklerin yanında parantez içinde sırasıyla alt ağız bölgesi, metin ve satır numarası olarak belirtilmiştir.

Metinler üzerinden eş zamanlı dil incelemesi yapılmıştır. Ancak zaman zaman verilen kimi örneklerde art zamanlı olarak karşılaştırma yapılmıştır. Sesbilgisi incelemesinde ünlüler, ünsüzler ve ses değişimleri ele alınmıştır. Ölçün dışı ünlüler ve ünsüzler belirlenerek kullanım sayılarına göre sık ya da seyrek kullanılanlar olarak tasnif edilmiştir. Biçimbilgisi incelemesinde BOZ'un "Türkiye Türkçesi Biçimsel ve Anlamsal İşlevli Biçimbilgisi" adlı çalışması temel alınmıştır. Hem sesbilgisinde hem de biçimbilgisinde verilen alıntı sözcük örneklerinden Arapça ve Farsça olanlar asıl biçimleriyle, batı dillerinden alınanlar ise ölçünlü Türkçedeki biçimleriyle karşılaştırılmıştır.

Muhacir ağızlarının incelenmesi dil (ağız) etkileşimi açısından da oldukça önemlidir. Çalışmada "göçmen" yerine "muhacir" sözcüğünün tercih edilmesi görüşülen kişilerin kendilerini bu şekilde adlandırması sebebiyledir.

2. Muhacir Göçleri ve Eskişehir

2.1. Balkanlardan Anadolu'ya Göçler

Osmanlı döneminden itibaren Balkanlardan Anadolu'ya göçleri dört gruba ayırmak mümkündür: 1877-78 Osmanlı-Rus (93 Harbi) savaşına kadarki göçler "ilk dönem göçleri", bundan Balkan savaşlarına kadarki göçler "ikinci dönem göçler", Balkan savaşlarından Cumhuriyet dönemine kadarki göçler "üçüncü dönem göçleri", Cumhuriyet döneminde meydana gelen göçler de "son dönem göçleri"dir (Çelik, 2010, s. 406).

Uzun yıllar devam eden muhacir göçleri çeşitli sebeplere dayanır. Kırılı'ya göre; göçlerin temel sebebi Balkanlar'da Osmanlı'nın kaybettiği topraklarda kurulan devletlerin

Türklere ve Müslümanlara karşı tutumudur. Bu kapsamda göç sebepleri; Türklerin ve Müslümanların gördüğü baskı ve zulümler, asimilasyon hareketleri, ekonomik sıkıntılar ve haksızlıklar, dini sebepler, ağır vergiler, Türklerin-Müslümanların askerlik zorunluluğu şeklinde sıralanabilir (2001, s. 118-143), 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nın, Osmanlı'nın yenilgisiyle sonuçlanması üzerine yaşadıkları güvensiz ortamdan kurtulmak isteyen Türkler, Anadolu'ya göç etmiştir (Doğru, 1989, s. 213). Aynı şekilde Balkan savaşları sonucunda da özellikle Bulgaristan ve Yunanistan'daki Türkler, yeni idarelerin veya halkın baskı ve zulümlerinden dolayı Osmanlı'ya sığınmışlardır (Halaçoğlu, 1994, s. 133).

Vidin, Tulça, Kalas, Köstence, Varna, Burgas, Ahyolu, Dedeğaç, Karağaç, Kavala ve Selanik gibi liman şehirlerinde toplanan muhacirler deniz yolu ile İstanbul, Çanakkale ve İzmir'e taşınmıştır (Kocacık, 1980, s. 146-147). Bir kısmı bu şehirlere yerleşirken bir kısmı da kara ve demiryoluyla Anadolu'nun daha iç bölgelerine yönelmiştir. Kaynak kişilerden edindiğimiz bilgilere göre kimi aileler demiryoluyla kimileri de kendi imkânlarıyla öküz arabalarıyla göç etmiştir. Kırılı, özellikle demiryoluyla gelen muhacirlerin göç sırasında büyük sıkıntılar yaşadığını belirterek, açlık, salgın hastalık, kazalar ve hava şartları nedeniyle yolculuk sırasında birçok kişinin hayatını kaybettiğini ifade eder (2001, s. 151-154).

Muhacirlerin nakledilmeleri, uygun yerlere yerleştirilmeleri, barınma, yiyecek, giyecek, sağlık ve iş gibi ihtiyaçlarının karşılanması konularında düzenlemeleri yapmak amacıyla Osmanlı Devleti tarafından çeşitli komisyonlar kurulmuştur. Bu komisyonlar merkezden gelen emirleri de dikkate alarak gerekli işlemleri yapmaktaydı. Muhacirler için ülke içinden ve dünya devletlerinden yardım toplamak da yine bu komisyonların göreviydi (Kırılı, 2001, s. 154-165).

93 Harbi sonrasında Rusya'nın 1878 Berlin Antlaşması ile kurulan Bulgaristan Emâreti ve Şarkî Rumeli Vilayeti'ni Bulgarlarla doldurmasını önlemek isteyen Osmanlı, muhacirlerin bu bölgelere geri dönmelerini sağlamak için çalışmış ve muhacirlerin bir kısmı topraklarına geri dönmüştür. Ancak bu bölgelerdeki mahalli idarelerin ve Bulgaristan'ın Türklere baskılarını sürdürmesi üzerine Türkler, 1879'dan itibaren kesin olarak göç etme kararı almışlardır (İpek, 1994, s. 238).

Muhacirler geçici bir süre İstanbul, İzmir, Mersin, Adana, Samsun, İskenderun, Suriye, Sinop, Samsun ve Trabzon'da camilere, tekkelere, medreselere, mescitlere, okullara, çadırlara ve Türk ailelerin evlerine yerleştirilmiş daha sonra Anadolu'da uygun görülen pek çok şehre sevk edilmiştir (Kırılı, 2001, s. 167-168). Bu şehirlerden biri de coğrafi konumu ve özellikleri açısından muhacir yerleştirmeye uygun bulunan Eskişehir'dir.

2.2. Eskişehir'e Balkan Muhaciri Göçleri

Eskişehir'e 1768'den itibaren Kırım'dan ve daha sonra Rumeli'den muhacirler gelmiştir (Oğuzoğlu ve Emecen, 1995, s. 401). Eskişehir'e ilk gelen muhacirler Abazalarla Çerkezler olup, 1860'da Kırım'da başlayan göç hareketinden sonra ise Eskişehir'de 10'a yakın Tatar köyü kurulmuştur. 19. Yüzyılın sonuna doğru Kafkasya ve Kırım göçleri bitmiş, Balkan göçleri 1912 Balkan Harbi sonuna kadar sürmüştür. Bu göçler sonucunda Eskişehir'de pek çok muhacir köyü kurulmuş ancak 1950-1951 yıllarında Bulgaristan'dan Eskişehir'e gelen muhacirler yeni köy kurmayıp mevcut köylere yerleşmişlerdir (Tunçdilek, 1954, s. 202-204).

1968 yılında Bulgar ve Türk hükümetleri arasında bir anlaşma imzalanmış ve 1952 yılına kadar yakın akrabaları Türkiye'ye göç etmiş olan Türklerin Türkiye'ye göç etmelerine izin verilmiştir.¹ Bu anlaşma doğrultusunda 1970'li yıllarda Eskişehir'e bir göç dalgası daha gerçekleşmiş ve 1978 yılına kadar devam etmiştir. 2 Haziran 1989'dan itibaren ise zorunlu pasaport verilerek sınır dışı edilen Türkler, daha önce gelen muhacirlerin yaşadığı yer olduğu için Eskişehir'e gelmişlerdir (Ertin, 1994, s. 108-111).

Eskişehir'de bulunan muhacir köylerinin önemli bir bölümü de 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı sonrası gelen muhacirler tarafından kurulmuştur. Doğru, Eskişehir'e yapılan yoğun muhacir iskanının en önemli sebebinin sancak dahilinde devlete ve vakıflara ait boş arazilerin bulunması olarak açıklar (1989, s. 213). Kırılı ise ekonomik sebeplerin ön plana çıktığını belirterek Eskişehir'de yerli, Yörük ve Türkmenler tarafından mera olarak kullanılan toprakların muhacirlerin iskân edilmesiyle tarıma açılması ve ülkenin hububat ihtiyacının büyük bir bölümünün buradan karşılanması düşüncesinin muhacirlerin Eskişehir'e yerleştirilmesinde etkili olduğunu söyler (2001, s. 201-202). Kırılı'ya göre diğer sebepler de şunlardır:

- Muhacirlerin yerleştirildikleri yerlerin iklim açısından geldikleri yerlere benzemesi önemlidir. Eskişehir'in birden çok iklim bölgesinin kesiştiği bölgede bulunması farklı bölgelerden gelen muhacirlerin yerleşmesi için uygun görülmüştür.

- Eskişehir'in ana yollar üzerinde bulunması muhacirlerin buraya yerleştirilmesinde etkili olmuştur. Çünkü göçler sırasında pek çok aile farklı bölgelere gitmek zorunda kalmıştır. Demiryolunun da açılması ulaşım ve haberleşmeye elverişli bir konumda bulunan Eskişehir'de bu ailelerin birbirlerinden daha kolay haber alabilecekleri düşünülmüştür.

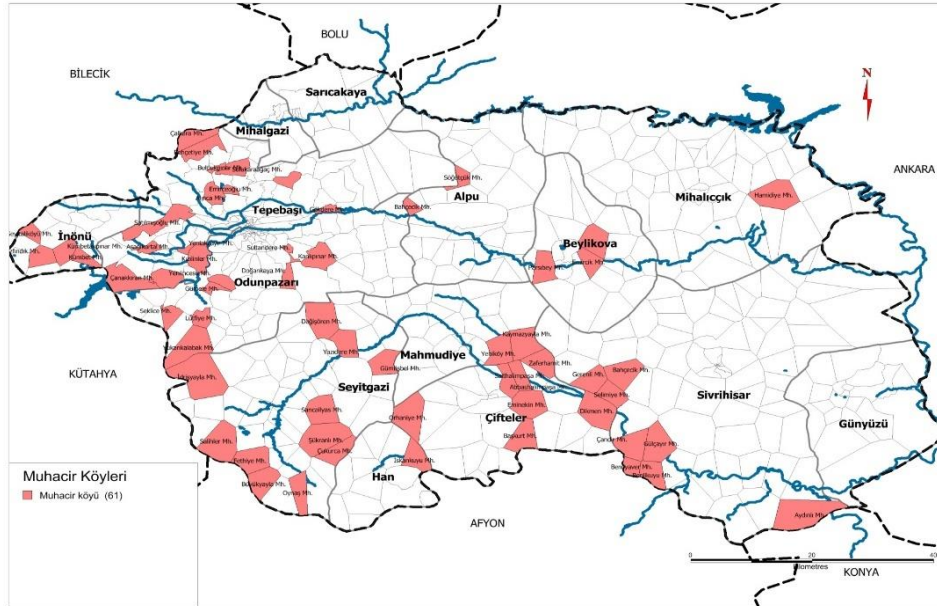
- Yapılan incelemeler sonucunda Eskişehir'de muhacirlerin yerleştirilmesine müsait olan oldukça geniş bir arazi tespit edilmiştir (2001, s. 202-203).

¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi, (Çevrimiçi), http://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MM_/d02/c035/mm_02035065ss0822.pdf, 7 Mayıs 2019.

Göç döneminde, muhacirlere yerleşmeleri için gösterilen yerlerde büyük bataklıklar bulunması ve sıtma hastalığı sebebiyle pek çok köy daha sonra yer değiştirmiştir. Muhacirlerin yaşadığı sıkıntılar göç sırasında yaşananlar ve hastalıklarla sınırlı kalmamış, meralarını muhacirlere vermek istemeyen yerlilerle mücadele etmek durumunda kalmışlardır. Hatta önceden gelen muhacirler arazilerinin azalmasını istemedikleri için kendilerinden daha sonra gelen muhacirlerle de anlaşmazlıklar yaşamışlardır (Tunçdilek, 1954, s. 205-206).

Muhacirleri bekleyen bir diğer sorun ise muhacir çocuklarının eğitim sorunuydu. Ailelerin başvuruları doğrultusunda devlet, muhacir çocuklarının meslek sahibi olmaları için özellikle meslek okullarına kayıtlarının yapılması ve çeşitli yerlerde okulların açılması için gerekenlerin yapılmasını sağlamıştır (Arslan, 2008, s. 129-130).

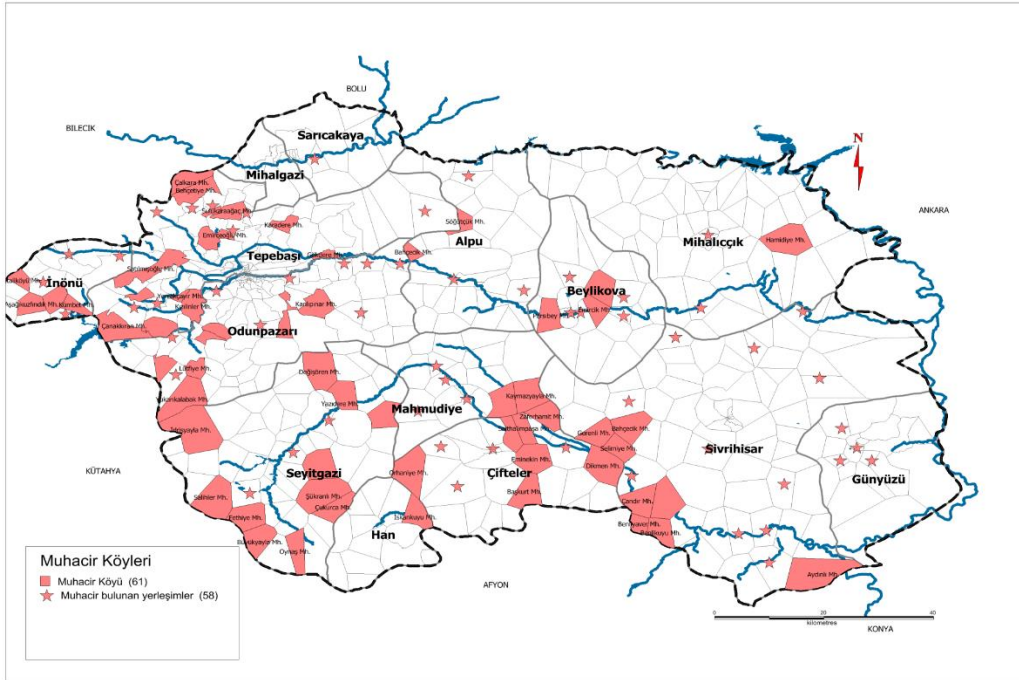
93 Harbi öncesinde başlayıp, Balkan Savaşları ve I. Dünya Savaşı sırasında yoğunlaşarak Cumhuriyet'in ilk yıllarına kadar devam eden, 1950-1970 ve 1990'lı yıllarda da küçük gruplar halinde gerçekleşen muhacir göçleri sonucu Eskişehir'e pek çok Balkan muhaciri yerleşmiştir. Çalışmamızda Eskişehir'in 11 ilçesine bağlı toplam 61 köyde genellikle Bulgaristan, Yunanistan ve Romanya'dan gelen muhacirlerin çoğunlukta olduğu tespit edilmiştir. Bu köyler muhacir köyü olarak değerlendirilmiştir. Bununla birlikte bu köylerin etnik yapısını sadece muhacirler oluşturmamaktadır.

Harita 1: Muhacir köyleri

Ayrıca Alpu-Çardakbaşı'nda 1, Alpu-Belkese'de 1, Alpu-Merkezde 25, Beylikova-Akköprü'de 10, Beylikova-Merkezde 500, Beylikova-Sultaniye'de 5, Beylikova-Doğray'da 1,

Beylikova-Yeniurt'te 20, Çifteler-Körhasan'da 20, Çifteler-İlıcabaşı'nda 8, Çifteler-Hayriye'de 2, Çifteler-Merkezde 505, Günyüzü-Çardaközü'nde 2, Günyüzü-Merkezde 1, Günyüzü-Bedil'de 1, Günyüzü-Atlas'ta 20, Günyüzü-Mercan'da 5, İnönü-Esnemez'de 2, İnönü-Kümbetyeniköy'de 5, İnönü-Oklubalı'da 40, İnönü-Merkezde 20, Mahmudiye-Mesudiye'de 25, Mahmudiye-Hamidiye'de 2, Mahmudiye-İsmetpaşa'da 15, Mahmudiye-Merkezde 400, Mihalicçık-Yunusemre'de 2, Mihalicçık-Merkezde 5, Odunpazarı-Yenisofça'da 10, Odunpazarı-Karacaşehir'de 15, Odunpazarı-Akpınar'da 10, Odunpazarı-Karahüyük'te 23, Odunpazarı-İmişir'de 2, Odunpazarı-Çamlıca'da 2, Odunpazarı-Ağapınar'da 2, Odunpazarı-Çavlum'da 4, Odunpazarı-Karacahöyük'te 2, Sarıcakaya-Mayıslar'da 15, Seyitgazi-Kırka'da 20, Seyitgazi-Merkezde 50, Seyitgazi-Yeşiltepe'de 10, Sivrihisar-Mülk'te 3, Sivrihisar-Çaykoz'da 1, Sivrihisar-Biçer'de 4, Sivrihisar-Dumlucu'da 1, Sivrihisar-Paşakadın'da 1, Sivrihisar-İğdecik'te 1, Sivrihisar-Kurtşeyh'te 4, Sivrihisar-Ahiler'de 2, Sivrihisar-Göktepe'de 1, Sivrihisar-Aşağıkepen'de 1, Sivrihisar-Aktaş'ta 3, Tepebaşı-Takmak'ta 7, Tepebaşı-Mollaoğlu'nda 7, Tepebaşı-Avlanmış'ta 1, Tepebaşı-Bektaşınarı'nda 1, Tepebaşı-Karaçobanpınarı'nda 4, Tepebaşı-Kozlubel'de 4, Tepebaşı-Uludere'de 6, Tepebaşı-Kozkayı'da 2, Tepebaşı-Muttalıp'ta 10, Tepebaşı-Çukurhisar'da 300 hane muhacir bulunmaktadır. Eskişehir'in merkez mahalleleri bu tespite dahil edilmemiştir (Boz, Günay Aktaş, 2015).

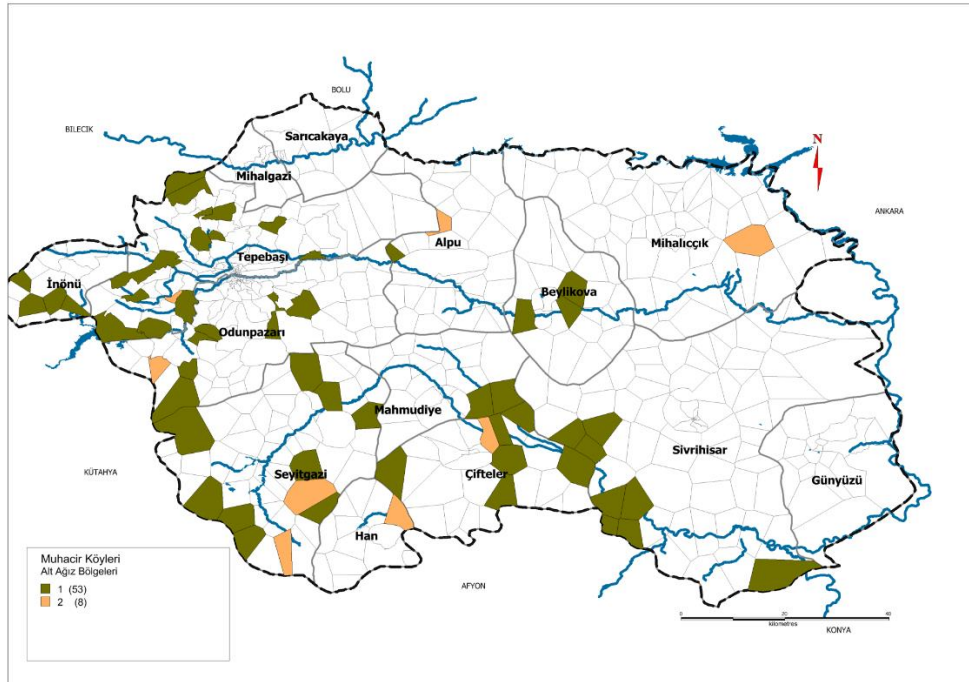
Harita 2: Muhacir köyleri ve muhacirlerin azınlıkta olduğu yerleşimler

Alpu'da 2, Beylikova'da 3, Çifteler'de 7, Han'da 1, İnönü'de 4, Mahmudiye'de 2, Mihaliççık'ta 1, Odunpazarı'nda 8, Seyitgazi'de 11, Sivrihisar'da 8 ve Tepebaşı'nda 14 muhacir köyü bulunmaktadır (İlbaş, 2015, s. 9).

3. Eskişehir İli Balkan Muhacir Ağızları

Eskişehir ili ağızları, Karahan'ın (1996, s. 150) Anadolu ağızları sınıflandırmasına göre Batı grubu ağızları içerisinde yer alır. Bu grubun 1. Alt grubunda Eskişehir'le birlikte Afyon, Antalya, Aydın, Balıkesir, Bilecik, Burdur, Bursa, Çanakkale, Denizli, Eskişehir, Isparta, İzmir, Kütahya, Manisa, Muğla, Uşak ve Nallıhan ağızları bulunmaktadır. Bununla birlikte bu sınıflandırmada yerli ve muhacir ağızları birbirinden ayrılmamıştır.

Eskişehir'in 11 ilçesine bağlı 61 köyden derlenen metinler incelendiğinde şimdiki zaman biçimbiriminin farklı kullanımları dikkat çekmektedir. Buna göre Eskişehir ili Balkan muhacir ağızları (bundan sonra EİBMA) iki alt ağız bölgesine ayrılmaktadır. Birinci bölgede 53, ikinci bölgede ise 8 köy bulunmaktadır.

Harita 3: Eskişehir İli Balkan Muhacir Ağızları alt ağız bölgeleri

4. Eskişehir İli Balkan Muhacir Ağızlarının Balkan Muhacir Ağızları Arasındaki Yeri ve Karakteristik Özellikleri

Nemeth (1983), Balkan Türk ağızlarını doğu ve batı ağızları olmak üzere iki ana bölgeye ayırır ve batı ağzının karakteristik özelliklerini şu şekilde sıralar:

1. Sözcük sonundaki /ı/, /u/ ve /ü/ ünlüleri çok heceli sözcüklerde /i/ biçimindedir (*kuyi* “kuyu”, *doğri* “doğru”, *kızı* “kızı”, *yarısını* “yarısını”, *küpri* “köprü”, *uli* “ölü”, *burni* “burnu”, *alti* “altı” vb.).
2. /i/ ünlüsü ilk hecede ve kapalı hece dışında, belli durumlarda kurallı olarak /ı/ biçimindedir (*gelinim*, *benim*, *senin*, *verdik*, *çekilir*, *evinde*, *evımız*, *rengimi*, *elinde* vb.).
3. Eski Türkçe /ö/ ve /ü/nün /o/ ve /u/ ile ya da ara ünlülerle karşılaşması dar alanlarda yaygındır (*boyle* “böyle”, *dort* “dört”, *soz* “söz”, *uç* “uç”, *yuru-* “yürü-”, *düşunur* “düşünür” vb.).
4. /a/-/e/ ünlülerini bulunduran işletimlik ve türetimlikler çoğunlukla damak uyumu dışındadır (*bağarler*, *tutarler*, *dururler*; *sarayler*, *padişahler*, *lukumler*; *olurse*, *bakmasem*, *yaparseler*, *varse*, *alirse*, *olurse*, *alamasek*; *one kadar*, *altiye*, *doğuze*, *otuze*, *kırke*; *aldıktan sora*, *olduktan sora*, *bayramden sonra*, *yaptıktan sora*; *yalnışçe*, *ortancesi*, *karaca*, *karımca* “karınca”, *hacre-* “harca-”; *kızlen* “kızla”, *kolle* “kolla”, *pilavlen* “pilavla” vb.).
5. Eski Osmanlıcadaki /ö/ ünlüsü kimi sözcüklerde /ü/, /w/ ve /u/ ile karşılaşır (*küpri* “köprü”, *ürdek* “ördek”, *urdek* “ördek”, *kupri* “köprü”, *kwpri* “köprü”, *uldi* “öldü”, *urti* “örtü” vb.)
6. Kalın ve ince sıradan sözcüklerde /g/ veya /ğ/ ünsüzleri, Doğu Rumeli ağızlarında eriyip kaybolurken, Batı Rumeli ağızlarında varlığını korur, hatta daha çok süresiz biçimleri ile kullanılır (*ağaç*, *begen-*, *sağ*, *ağla-*, *ayağa*, *degenek*, *eger*, *eteginden*, *urdege*, *buzagi*, *bağ*, *bağa* vb.).
7. Öğrenilen geçmiş zaman biçimbirimi her zaman tek biçimli *-{miş}* olarak kullanılır, dolayısıyla uyum dışı kalır (*almış*, *qalmış*, *yapmış*, *olmuş*, *öülmüş*, *durmuş* vb.).
8. Batı Rumeli ağızlarında, Doğu Rumeli ağızlarından farklı olarak şimdiki zaman biçimbirimi *-{(A)y}*’dir (*sevey*, *yapay*, *sorāyım*, *tutmay*, *okuyısın*, *araysın*, *göriysın*, *bakay*, *dey*, *ağlay*, *geliy* vb.).”

EİBMA’da yukarıda sıralanan özelliklerden birkaçının örnekleri görülmele birlikte, çoğunun görülmemesi çalışma alanımızın Balkan ağızlarının doğu bölgesine girdiğinin kanıtıdır. Günşen (2008) ve Karagöz’ün (2012) çalışmalarında bu bölge için belirledikleri genel özellikler ve bu özelliklerin EİBMA ile karşılaştırılması şöyledir:

Tablo 1: Doğu Rumeli ağız özelliklerinin EİBMA ile karşılaştırılması

Doğu Rumeli Ağızları (A. Günsen ve İ. Karagöz)	EİBMA
/h/- > /φ/-	+
Kimi alıntı sözcüklerde /φ/- > /h/-	Seyrek
İç ve son seste /g,r,n,l,y/ düşmesi	+
[ŋ]	Seyrek (55)
/ç/ > /c/	Seyrek, "hiç" sözcüğünde yaygın
-/ç/ > -/ş/	+
/k/ > /ğ/	+
/p/ > /b/	Çok seyrek
/s/ > /z/	Seyrek, "herkes" sözcüğünde yaygın
/ş/ > /j/	+
/t/ > /d/	Seyrek
/b/- > /p/- (pin-)	+
-/g/- > -/v/-	+
/k/ > [h]	-
Ön hecede /o/ > /u/, /ö/ > /ü/	+
Geniş zamanın kişi biçimbiriminde -/z/ > -/s/	+
Kapalı e bir iki sözcükte	+ (431)
Aslı uzun ünlülü sözcükler var	+
1. T.K. biçimbirimi –{In}	6 köyde
Zarf-fiil biçimbirimleri: -{dInIyAn}/-{dInIyAn}, -{AlAk}, -{IncAsInA}, -{DIyAn}, -{Dānı}/-{Dēni}, -{Dān}, -{Dāna}/-{Dēne}, -{Dīna}/-{Dīne}, -{DInAyIn}/-{DUnAyIn}, -{DInAn}/-{DUnAn}, -{DIyA}/-{DUyA}, -{DIkçAsInA}, -{IncA}/-{UncA}, -{IncAyA} kadā(r), -{Ik}/-{Uk} (-{Ip}/-{Up}), -{ken}>{-kA}/-{kAn}/	-{dIneyin}, -{ken}>{-kA}/-{kAn}, -{kAnA}, -{AlAk}, -{DI ⁴ yA(n)}, -{Dīna}/-{Dīne}, -{DInA(n)}/-{DUnAn}, -{IncAyA} kadā(r)
Ünlü ile biten sözcüklerde ilgi biçimbirimi –{yIn}	-
Yönelme durum biçimbirimi +{(y)I}/+{(y)U}	Daraltıcı ünsüzler etkisiyle son ses /a/ ve /e/'lerde daralma
Olumsuz eylemlerde geçmiş zaman sıfat-fiil biçimi -{mIş} yerine -{(y)Ik}	-
Geniş zaman biçimbirimi -{(I)r}/-{Ar}>{-I}/-{ā}	+
Gelecek zaman biçimbirimleri -{AcA}, -{IcA}, -{UcA}, -{ycA}, -{cA}, -{cā}/-{cē}, -{çA}, -{çā}/-{çē}, -{çAk}, -{çAk}	+, -{(y)I ⁴ cI ⁴ K}-, -{(y)I ⁴ cAK}-, -{(y)AcI ⁴ K}-
Şimdiki zaman -{y}/-{yA}/-{yI ⁴ }/-{yo(r)}, -{yo}, -{ōru}/-{ōrü}, -{āra}/-{ēre}, -{yArA}, -{āri}/-{ēri}, -{yArI}, -{(I)yI}, -{(I)yU}, -{(U)yu}, -{(A)yI}, -{(I)yA}, -{(I)y}/-{(U)y}, -{y}, -{I}, -{U}, -{(A/I)yArI}, -{(I)yrl}, fiil + zarf-fiil eki + ver-/var-	-{I ⁴ yo(r)}-, -{mAKtA}-, -{(I ⁴)yA/I ⁴ }-, -{Ay(I)}-, -{(I ⁴)y}-, -{(I)yArI}-, -{(U)yoru}-, -{(i)_or}-
-{DIr} ve -{mA} dudak uyumu dışı	-
Akrabalık adı + {nI} (acıma-sevgi)	+ (1)
mara, mari, beyā, beyāv, ba, be, aba, abe, te, tebüle, töbüle, tebu, tobu, te orda, te orıya, baleyki zarf ve ünlemleri	be, te, te bu, te orıya
ile > nA/nAn/IAn	+
kadā, kadan, kadara, adan, adara, bālī, dīni (diye)	kadā, kadan, kadara, bālī
büle, şüle, sönacīma, onuştan/oncu/onçi (onun için), şini, şindi, şindicik, şindicikin, şimdik, artıkin, gayrıkın, gayrık	büle, şüle, şindi, şindicik/şindicik, şindik
/o/ > /u/ (zamir-sıfat)	+
bora (bura), şorda	-
Bildirme biçimbirimi kiple kişi biçimbirimi arasında	-

“yapmıştırm”	
i- yardımcı eylemi /y/ almaz “elindemiş”	Çok seyrek
Damak uyumu var ama tam yerleşmemiş	İleri
+{lAyIn} > +{lān}/+{nān}/+{nAyIn}	-
3. Ç.K. biçimbirimi ve çokluk biçimbirimi {lAr} > {lā}/+{lē}/+{nā}/+{nē}/+{nAr}	+
-/nl/- > -/nn/- benzeşmesi	+
+{cIk}/- {cUk} (acıma, küçültme, sevgi) çok yaygın	Seyrek
+{gil} > +{in}/+{lyn}/+{ıylı(n)}	+

Muhacir köylerinden derlenen metinlerin incelenmesi sonucu Eskişehir’de yaşayan Balkan muhacirlerinin karakteristik ağız özellikleri (sesbilgisel ve biçimbilgisel) şöyle belirlenmiştir:

1. EİBMA, -{(I)yArI}- ve -{(U)yoru}- şimdiki zaman biçimbirimlerinin kullanılıp kullanılmamasına bağlı olarak iki alt ağız bölgesine ayrılır. Birinci bölgede 53 köy, ikinci bölgede 8 köy bulunur. 1. Alt Ağız Bölgesinde; -{Ay(I)}-, -{(I⁴)y}-, -{(I⁴)yA/I⁴}-, -{(I⁴)yo(r)}-, -{mAktA}- ve -{(i)_or}- biçimbirimleri kullanılırken, 2. Alt Ağız Bölgesinde; -{Ay(I)}-, -{(I⁴)y}-, -{(I⁴)yA/I⁴}-, -{(I)yArI}-, -{(I⁴)yo(r)}-, -{(i)_or}- ve -{(U)yoru}- biçimbirimleri kullanılır.

2. EİBMA’da ölçünlü ünlülerin yanında [ä], [ä], [a], [ã], [ê], [í], [î], [ó], [ò], [ô], [ú] ölçün dışı ünlüleri de görülür. Bunlardan [á] (149), [ä] (94), [ä] (76) ve [ã] (55) sık görülürken, [ê] (7), [í] (27), [î] (6), [ó] (3), [ò] (17), [ô] (7) ve [ú] (27) daha seyrek görülür.

3. Ölçünlü Türkiye Türkçesinde (bundan sonra ÖTT) bulunmayan birincil uzun ünlülerin EİBMA’da örnekleri görülür. Aynı zamanda erime, büzülme, derilme, ünlü kaynaşması ve ünsüz düşmesi gibi ses olaylarına bağlı olarak görülen ikincil uzun ünlülerin kullanımı ileri durumdadır.

4. EİBMA’da ölçünlü ünsüzlerin yanında [Ç], [F], [g], [g], [h], [K], [K], [k], [l], [P], [r], [S], [Ş], [T], [v], [’] ölçün dışı ünsüzleri de görülür. Bunlardan [K] (108), [K] (167), [l] (393) ve [S] (198) sık görülürken, [Ç] (24), [F] (18), [g] (1), [g] (25), [h] (1), [k] (37), P/ (28), [r] (1), [Ş] (22), [T] (75), [v] (8) ve [’] (1) daha seyrek görülür. Bu ünsüzler dışında, EİBMA’da kısmen ölçünlü sayılabilecek ancak yaygınlığı lehçe ve ağızlara göre değişkenlik gösteren [ŋ] ünsüzü görülür. Bu ünsüzün kullanımında komşu ağızların etkisi vardır.

5. Ön seste /h/ düşmesi EİBMA’da bütün kullanıcılarda tespit edilen, EİBMA ve diğer Balkan muhacir ağızları için karakteristik bir özelliktir. EİBMA’daki bu eğilime bağlı olarak zayıf ünsüzlerden en sık kullanılanı da /h/ ünsüzüdür. /h/ düşmesinin yanında EİBMA’da ve diğer Balkan muhacir ağızlarında kimi örneklerde ön seste /h/ türemesi görülür.

6. İç seste ve son seste /c,ç/ > /j/ süreklileşmesi ve /ş/ > /j/ sürekli ünsüzler arası değişme EİBMA'da 25 kullanıcıda tespit edilen karakteristik bir özelliktir. Bu özellik diğer Balkan muhacir ağızlarında da görülür.

7. EİBMA'da ilerleyici ve gerileyici benzeşme yoluyla damak uyumu ileri durumdadır. $-(y)AcAk$ - gelecek zaman ve $-(I^4)yA$ - / $-(Ay(I^4))$ - şimdiki zaman biçimbirimlerinin kimi örneklerde uyum dışı kaldığı görülür. Kimi kök ve tabanlar, $+{A}+$ durum ve $-(A)$ - istek biçimbirimleri ise sınırlı sayıda örnekte uyum dışı kalır.

8. EİBMA'da ilerleyici benzeşme yoluyla dudak uyumu ÖTT'ye göre ileri durumdadır.

9. EİBMA'da, vurgusuz orta hece ünlüsü olma, daraltıcı ünsüzler (c, ç, n, s, ş, y) yanında bulunma, kapalı e etkisinde kalma ve kişiye bağlı sebeplerden dolayı ilk, orta ve son hecede daralma görülür. Bunun yanında yönelme durum biçimbiriminin de 39 kullanıcıda dar ünlülü kullanımı tespit edilmiştir. Bu daralmada komşu ağızların ve komşu /y/ ünsüzünün etkisi vardır.

10. Ön seste /k, k̄/ > /g, ğ/ ötümlüleşmesi Anadolu ve Balkan muhacir ağızları ile birlikte EİBMA'da da ileri durumdadır. Bununla birlikte kimi örneklerde ötümsüz biçimlerin korunduğu görülür. Son seste /ç/ > /c/ ötümlüleşmesi ise EİBMA'da çoğunlukla “hiç” sözcüğünde görülür.

11. EİBMA'da iç seste /g/ ve /ğ/ ünsüzlerinin iki ünlü arasında korunması ileri durumdadır.

12. EİBMA'da ön seste /b/ > /p, P/ ötümsüzleşmesi çoğunlukla “bin-” eyleminde görülür. Son seste /z/ > /s/ ötümsüzleşmesi ise 1. Çokluk kişi biçimbiriminde ve “biz” zamirinde sıklıkla görülür.

13. EİBMA'da /g, ğ, ğ̄/ > /v/ dudaksıllaşması ileri durumdadır.

14. EİBMA'da hem Türkçe hem de alıntı sözcüklerde ikizleşme görülür.

15. EİBMA'da eklenme yoluyla $-n+/->-/nn/-$ benzeşmesi ileri durumdadır.

16. EİBMA'da iç ve son seste /f/, /ğ̄/, /h/, /k/, /l/, /n/, [ŋ], /r/, /v/, /y/ ünsüzlerinin kaybolması sonucu erime, büzülme, derilme ve yutulma olayları sıklıkla görülür.

17. EİBMA'da $-(D^4k)$ ortacıyla birlikte kullanılan “ $+{DAn}$ + sonra” yapısının “ $+{ÇAn}$ + sonra” biçiminde kullanılması ileri durumdadır.

18. EİBMA'da topluluk/aile ifade eden +{gil} ve +{lAr} biçimbirimlerinin yanında bu işleve sahip +{in(i)} biçimbirimi ve bu biçimbirimin, +{il}, +{iln} biçimlerinin kullanılması ileri durumdadır. +{gil} ve +{in} biçimbirimlerinin üst üste kullanıldığı örnekler de görülür.

19. EİBMA'da ÖTT'den farklı olarak -{DI⁴nA}, -{dI⁴gI⁴nA(n)}>-{dI⁴nA(n)}, -{dI⁴neyi(n)}, -{dI⁴yA(n)} ulaç biçimbirimlerinin kullanılması ileri durumdadır. 27 kullanıcıda bu biçimbirimlerden en az biri tespit edilmiştir. Bunlardan başka bir kullanıcıda da -{Keydi(n)} ulaç biçimbirimi tespit edilmiştir.

20. EİBMA'da "i-" yardımcı eyleminin görülen geçmiş zaman 3. Kişi çekiminde -{DI⁴(n)} biçimbirimini aldığı kimi örnekler tespit edilmiştir. "i-" yardımcı eylemiyle birlikte bir örnekte de asıl eyleme geldiği tespit edilmiştir.

21. EİBMA'da, karakteristik olmamakla birlikte komşu ağızların etkisiyle kimi örneklerde "i-" yardımcı eylemini alan adların öğrenilen geçmiş zaman 3. teklik ve çokluk kişi çekimlerinde "ad+i-{{mI⁴şTI⁴" yapısının kullanıldığı görülür. Bu yapının özellikle "var" sözcüğüyle kullanıldığı belirlenmiştir.

22. EİBMA'da kimi kullanıcılar da, gelecek zaman biçimbirimi -{(y)AcAk}-'la birlikte -{(y)I⁴cl⁴K} biçimbirimi de tespit edilmiştir. Bu biçimbirim farklı bir gelecek zaman biçimbirimi olmayıp, -{(y)AcAk}-'ın dar ünlülü biçimidir.

23. EİBMA'da büyük (I.52.56), güzel (I.31.32), nenni (I.2.85), yürümez (I.22.30), yana (I.14.106), ısıtma (II.4.29) gibi kimi sözcüklerde eskicil biçimlerin korunduğu görülür.

Sonuç

Eskişehir, yerli ve muhacir pek çok etnik unsurun bir arada bulunduğu bir ildir. Başta Bulgaristan, Yunanistan ve Romanya olmak üzere Balkan ülkelerinden göç ederek Eskişehir'e yerleşen muhacirlerin sayısı da oldukça yüksektir. Çeşitli nedenlerle ağız özelliklerinin bir kısmını yitirip ölçünlü dili kullansalar da özellikle kırsal yerleşim yerlerinde yaşayan belli bir yaşın üzerinde muhacirlerin konuşmalarında ağız özellikleri korunmuştur.

Çalışma kapsamında 61 köyden derlenen metinler incelenerek Eskişehir Balkan muhacir ağızları şimdiki zaman biçimbiriminin kullanımına göre iki alt ağız bölgesine ayrılmıştır. Birinci ve ikinci alt ağız bölgesinde yer alan muhacir köyleri ve bağlı oldukları ilçeler şunlardır:

I. Alt Ağız Bölgesi

Alpu-Bahçecik; Beylikova-Aşağığdeağacı; Beylikova-Emircik; Beylikova-Parsibey; Çifteler-Başkurt; Çifteler-Dikmen; Çifteler-Eminekin; Çifteler-Orhaniye; Çifteler-Saithalimpaşa; Çifteler-Zaferhamit; İnönü-Aşağıkuzfındık; İnönü-Kümbetakpınar; İnönü-Kümbet; İnönü-Seyitali; Mahmudiye-Kaymazayla; Mahmudiye-Yeniköy; Odunpazarı-Aşağıkalabak (Lütfiye); Odunpazarı-Doğankaya; Odunpazarı-Gümele; Odunpazarı-Kanlıpınar; Odunpazarı-Karaalan; Odunpazarı-Sultandere; Odunpazarı-Yukarıkalabak; Seyitgazi-Büyükyayla; Seyitgazi-Çukurca; Seyitgazi-Değişören; Seyitgazi-Fethiye; Seyitgazi-Gümüşbel; Seyitgazi-İdrisyayla; Seyitgazi-Salihler; Seyitgazi-Sarıcailyas; Seyitgazi-Yazıdere; Sivrihisar-Aydınlı; Sivrihisar-Bahçecik; Sivrihisar-Benlikuyu; Sivrihisar-Benliyaver; Sivrihisar-Çandır; Sivrihisar-Gerenli; Sivrihisar-Gülçayır; Sivrihisar-Selimiye; Tepebaşı-Alınca; Tepebaşı-Aşağıkartal; Tepebaşı-Behçetiye; Tepebaşı-Buldukpınar; Tepebaşı-Çalkara; Tepebaşı-Çanakıran; Tepebaşı-Emirceoğlu; Tepebaşı-Gökdere; Tepebaşı-Karadere; Tepebaşı-Kızılınler; Tepebaşı-Satılmışoğlu; Tepebaşı-Sulukaraağaç; Tepebaşı-Yeniincesu

II. Alt Ağız Bölgesi

Alpu-Söğütçük; Çifteler-Abbashalimpaşa; Han-İskankuyu; Mihalıçcık-Hamidiye; Odunpazarı-Seklice; Seyitgazi-Oynaş; Seyitgazi-Şükranlı; Tepebaşı-Yeniakçayır

Çalışma sonucunda EİBMA'da bir taraftan Balkan ağızlarının karakteristik özelliklerinin devam ettirildiği bir taraftan da komşu ağızların ses ve biçim özelliklerinin etkisinin olduğu görülmektedir. [ŋ] ünsüzünün ve “i-” yardımcı eylemini alan adların öğrenilen geçmiş zaman 3. teklik ve çokluk kişi çekimlerinde “ad+i-{-ml⁴şTI⁴}” yapısının kullanımı bu duruma örnektir. Ayrıca çalışmada Balkan muhacir ağızlarının {-DI⁴nA}, {-dI⁴ğI⁴nA(n)}>{-dI⁴nA(n)},

-{dI⁴neyi(n)}, {-dI⁴yA(n)}, {-Keydi(n)} ulaç biçimbirimleri ve topluluk/aile ifade eden +{in(i)} biçimbirimi gibi pek çok karakteristik özelliği tespit edilmiştir.

Kaynaklar

- Arslan, S. (2008). *Balkan Savaşları sonrası Rumeli'den Türk göçleri ve Osmanlı Devleti'nde iskânları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Boz, E. (2016). Eskişehir'de meskûn Nogayların Nogay Türkçesini kullanma pratikleri. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 42, 17-26.
- Boz, E. ve Günay Aktaş, S. (2013). Eskişehir ili dil atlası çalışmaları (yerli ve göçmen ağızları). *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti Özel Sayısı*, 14, 59-72.

- Boz, E. ve Günay Aktaş, S. (2015). Eskişehir ili kırsal güncel etnik yapı. *Diyalektolog*, 10, 1-34.
- Boz, E. ve Günay Aktaş, S. (2016). Diasporada Karaçay Türkçesinin kullanımı Eskişehir örneği. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (Teke) Dergisi*, 5(1), 145-155.
- Boz, E., Günay Aktaş, S., Doğru, F. ve İlbaş, S. (2013). Çevredilbilimi açısından Eskişehir’de konuşulan Kazan Tatar Türkçesi. *Diyalektolog*, 7, 31-38.
- Caferoğlu, A. (1950). Eskişehir ağızları üzerine bir deneme. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, IV(1-2), 15-33.
- Çelik, Z. (2010). Osmanlının zor yıllarında Rumeli göçmenlerinin Türk basınındaki sesi: Muhacir gazetesi (1909-1910). *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 28, 403-413.
- Doğru, F. (2017). *Eskişehir ili Manav ağızları*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Doğru, F. (2017). Eskişehir ili Manav ağızlarının genel özellikleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (Teke) Dergisi*, 6(2), 828-846.
- Doğru, H. (1989). XX. yüzyıla girerken Eskişehir’de kaza ve belediye yönetimi ile nüfus hareketleri. *Anadolu Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 1, 183-223.
- Ertin, G. (1994). *Eskişehir kentinde yerleşmenin evrimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Gemalmaz, E. (1989). Ağız bilimi araştırmaları üzerine genellemeler. *Türk Kültürü Araştırmaları, Halil Fikret Alasya’ya Armağan, Ayrı Basım*, 149-159.
- Günşen, A. (2008). Doğu Trakya ağızlarının şekil bilgisini belirleyen temel özellikler. *Turkish Studies*, 3/3, 402-470.
- Halaçoğlu, A. (1994). *Balkan Harbi sırasında Rumeli’den Türk göçleri (1912-1913)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- İlbaş, S. (2015). *Eskişehir ili Balkan muhacir ağızları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İpek, N. (1994). *Rumeli’den Anadolu’ya Türk göçleri (1877-1890)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Karagöz, İ. (2012). Bafra göçmen Türk ağızları ve bazı özellikleri. *Turkish Studies*, 7(4), 2139-2147.
- Karahan, L. (1996). *Anadolu ağızlarının sınıflandırılması*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kırımlı, H. (2012). *Türkiye’deki Kırım Tatar ve Nogay köy yerleşimleri*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Kırlı, E. (2001). *19. ve 20. yüzyılda Eskişehir’e yapılan göçler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kocacık, F. (1980). Balkanlar’dan Anadolu’ya yönelik göçler (1878-1890). *Osmanlı Araştırmaları I*, 137-190.
- Nemeth, G. (1983). Bulgaristan Türk ağızlarının sınıflandırılması Üzerine. *TDAY Belleten 1980-1981*, 113-167.
- Oğuzoğlu, Y. ve Emecen, F. (1995). Eskişehir. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 11, 398-401.

- Özkan, F. (1997). *Osmaniye Tatar ağzı*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Sert, G. (2015). *Eskişehir ili Yörük ağızları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sert, G. (2018). Eskişehir ili Yörük ağızlarının genel özellikleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (Teke) Dergisi*, 7(3), 1604-1623.
- Tunçdilek, N. (1954). Eskişehir bölgesinde yerleşme tarihine toplu bakış. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 1-4, 189-208.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi, (Çevrimiçi),
http://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MM_/d02/c035/mm_02035065ss0822.pdf,
 24 Eylül 2014.
- Yıkılmış, S. (2015). *Ağız atlasları hazırlama yöntemleri ve Eskişehir ili Türkmen ağızları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Extended Abstract

Dialects are very important sources protecting linguistic features for many years. Many researches have been done about Turkish dialects but we can do more studies about the dialects in Eskişehir. Because of the variety on ethnic groups in Eskişehir it is possible to do more linguistic researches about their dialects.

An important linguistic research about dialects in Eskişehir was produced executed by Prof. Dr. Erdoğan BOZ named “The Language Atlas of Eskişehir”, numbered 112K405 and supported TÜBİTAK. Four thesis were prepared about dialects of four ethnic groups in Eskişehir within the scope of this project. Three of the thesis are about local dialects (Manav, Yörük and Turkmen dialects) and one of them is about Balkan immigrant dialects.

Balkan immigrants in Eskişehir have come from many different countries and at different dates but lots of them have come from Bulgaria, Greece and Romania. These immigrants are living in 61 villages in Eskişehir as predominance and some local ethnic groups are also living in some of those villages as minority. The texts used in this study were compiled from all of 61 Balkan immigrant villages in Eskişehir. After the examining texts Balkan immigrant dialects were separated to two sub-dialect regions depending on usage of present continuous tense suffix variants. There are 53 villages in first sub-dialect region and 8 villages in second sub-dialect region.

Balkan immigrant dialects have been separated to two groups as east and west and some characteristic features have been determined for west group by some language researchers. It has been designated that some of these features were seen in dialects of Balkan immigrants in Eskişehir but most of determined features weren't seen in those dialects. According to this we can say that Balkan immigrant dialects in Eskişehir are included in east group of Balkan immigrant dialects.

In first sub-dialect region, present continuous tense suffixes $\{-\{Ay(I)\}-, -\{(I^4)y\}-, -\{(I^4)yA/I^4\}, -\{(I^4)yo(r)\}-, -\{mAKtA\}-$ and $\{-\{(i)_or\}-$ are used and in second sub-dialect region $\{-\{Ay(I)\}-, -\{(I^4)y\}-, -\{(I^4)yA/I^4\}-, -\{(I)yArI\}-, -\{(I^4)yo(r)\}-, -\{(i)_or\}-$ and $\{-\{(U)yoru\}-$ are used.

In Balkan immigrant dialects in Eskişehir [ä], [ä], [â], [â], [ê], [î], [î], [ó], [ó], [ö], [ú] non standard vocals are seen together with standard vocals. [â] (149), [ä] (94), [ä] (76) and [â] (55) are seen frequently but [ê] (7), [î] (27), [î] (6), [ó] (3), [ö] (17), [ö] (7), [ú] (27) are seen less frequently.

Non standard consonants [Ç], [F], [g], [g], [h], [K], [K], [k], [I], [P], [E], [S], [Ş], [T], [v], ['] are seen in Balkan immigrant dialects in Eskişehir together with standard consonants. [K] (108), [K] (167), [I] (393) and [S] (198) are seen frequently but [Ç] (24), [F] (18), [g] (1), [g] (25), [h] (1), [k] (37), P (28), [E] (1), [Ş] (22), [T] (75), [v] (8) and ['] (1) are seen less frequently. According to these consonants [ŋ] is seen but neighbour dialects have an affect on usage of this consonant.

Another conspicuous feature of Balkan immigrant dialects in Eskişehir is usage of some suffixes with the difference of standard Turkish. +{î̄n(i)}, +{î̄l}, +{î̄lîn} suffixes are used for expressing community or family. -{Dl⁴nA}, -{dl⁴ğl⁴nA(n)}>-{dl⁴nA(n)}, -{dl⁴neyi(n)},

-{dl⁴yA(n)} and -{Keydi(n)} suffixes are used as adverb. “noun+i-{ml⁴şTI⁴” structure is used for past perfect tense third person singular and plural but neighbour dialects have an affect on usage of this suffix.

Dialects are sufficient for researching about archaic vocabulary items too together with old phonological and morphological features of a language. Some archaic words have been detected in Balkan immigrant dialects in Eskişehir. Some of them are “büyük (I.52.56), güzel (I.31.32), nenni (I.2.85), yürümez (I.22.30), yana (I.14.106), ısıtma (II.4.29)”.

The features mentioned above are the most remarkable ones in Balkan immigrant dialects in Eskişehir. However there are many other characteristic features detected within the scope of the texts from 61 Balkan immigrant villages in Eskişehir. All of them have been expressed broadly in this study. It has been also seem that Balkan immigrant dialects in Eskişehir eighter have the characteristic features of other Balkan immigrant dialects or have been affected from neighbour dialects in Eskişehir. These dialects are local Manav, Yörük and Turkmen dialects. Though all ethnic groups are living one within the other it is imperious to be affected from each other.

In this study eighter coming of Balkan immigrants to Eskişehir and their settlements or their dialectic features were examined.